

СТАНИША ВОЈИНОВИЋ
Београд, Србија
Е-адреса: stanisavojinovic@eunet.rs

О ПСЕУДОНИМУ *ПЕТАР СОКОЛОВИЋ* И РЕДАКТОРИМА ПЕСМЕ О КНЕЗУ МИЛОШУ ИЗ 1827. ГОДИНЕ

САЖЕТАК: Како се не може утврдити ко се крије иза псеудонима Петар Соколовић аутора песме „Неколико стихова о возбужденију србског витеза Милоша Обреновића против Скопљак Сулеима паше године 1815”, рад се бави редакторима, Теодором Димитријевићем и Михаилом Владиславићем. Посебно је анализиран поступак Владиславића, који је обликовао штампану верзију. Песма о кнезу Милошу је прва његова биографија и у њој је опеван значај Обреновића за српску историју и државу. Написана је народним језиком и има све одлике певања „на народну”.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Милош Обреновић, Теодор Димитријевић, Михаило Владиславић, десетерац, биографија, певање на народну, псеудоним

О Другом српском устанку нема много уметничких и народних песама. Вук Караџић је објавио три народне песме: *Усџанак кнеза Милоша на Турке*, *Бој на Чачку (комади од њјесме)* и *Скојљак војшћии на Шумадију*.

На насловној страни књиге *Неколико сџихова о возбужденију србској виџеза Милоша Обреновића џројив Скојљак Сулеима џаше џодине 1816*. пише да ју је „сложио Петар Соколовић Ваљевске Нахије из села Бранковине”. Књигу је издао Јосиф Миловук „трговац пештански”, у Будиму 1827. године. У рукопису је погрешно означена 1816, уместо 1815. Неколико година после изласка песме из штампе један примерак послао је кнез Милош Проти Матеји Ненадовићу, распитујући се ко је аутор. Ненадовић је из Бранковине 19. II 1832. одговорио: „Издавач Јосиф Миловук је из Пеште 9. VI 1827. упутио Вуку Караџићу 10 примерака ове књижнице (*Прејиска* III, Београд 1989, 459–460). Димитрије Давидовић је у писму од 18/30. VI 1827. године Вуку писао „Соколовићу вратићемо капару натраг. – Господар не да ни једне његове књижнице растурити, да се џаволи не смеју, што на очигледце лаже” (Исто, 482).

„Ваше светлости писмо и једне стихове Соколовића Петра, који се каже да је из Бранковине примио сам. Ја сам те стихове прочитао и нисам знао ко им је сочинител, јербо у Бранковини никаква Соколовића фамилија нема а ни у целом овом округу нико није чуо да се когод Соколовић подзива, преко свега за досад овде нечувеног Соколовића. Ја ћу опет разбирати и како узмога будем мало коња јашити, отићи или с писмом молити Суд ваљевски да пишу капетанима и потраже га, и ако се од једне, или друге стране пронађе, јавићемо.”¹ О овом питању кнеза Милоша у архивској грађи нема Протиног другог писма.

Ову књигу помиње и Дима (Димитрије) Ђорђевић у писму из Дубравице од 15. X 1840, трговцу Јовану Здравковићу из Свилајнца:

„Молим покорно пошаљите ми ону књигу љубазно од Соколовића јербо туђа је а човек тражи дукат...”²

Песмом Петра Соколовића, првом уметничком биографијом кнеза Милоша на српском језику (Вукова књига о књазу Милошу изашла је на руском језику у Санкт Петербургу 1825, а на српском у Будиму 1828) бавили су се Миленко Р. Веснић³, Димитрије Руварац⁴, Љубисав Андрић⁵, Радован Ждрале⁶ и аутор овог рада⁷.

Рукопис Соколовићеве песме који се налази у Одељењу раритета Библиотеке Матице српске (РР III 6) насловљен је: „Стихи о Возбужденију Србског Војсковође Милоша Обреновича Рудничке нахије и из Села Бруснице, против Скопљак Сулеиман Паше у Биограде Србском в лето 1816. м[есе]ца марта” // „Саставил на Стихове Петар Соколович у селу Шашинци свиње Г. Јоана Михаиловића из Митровице чувајући, а с додатком и в’ бољи порјадок, приведено Теодором Димитријевићем, у Старој Пазови 1819. љето”// Приредио га је Радован Ждрале.

Сви наведени аутори трагали су за Петром Соколовићем.

Миленко Веснић и Димитрије Руварац сматрали су да је аутор син доктора философије Гетингешког факултета Павла Соколовића, који је 1808. године установио „српско благодјејање”, фонд из кога су стипендирани сиромашни ученици Срби који су студирали у иностранству.⁸

¹ Велибор Берко Савић, *Проша Мајтеја Ненадовић: акџа и џисма*. Горњи Милановац 1984, 437.

² Архив Србије, Збирка Мите Петровића, 5069.

³ „Заборављени патриота. Павле Петров Соколовић”, *Брасџво* III. Београд, Друштво Светога Саве, 1889, 22–34; „Отац Петра Павлова од Соколовића”, *Бранково коло*, 1898, IV, 5 (29. I/10. II), стуб. 148–150.

⁴ „Павле Петровић од Соколовића”, *Дело*, 1899, књ. XXI, св. 3 (март), 453–465.

⁵ „Петар Соколовић, стихотворац из Бранковине”, *Напрег* (Ваљево), XXIХ 1973, бр. 1258 (2. III), 12; 1259 (9. III), 12 и 1974, XXX, 1341 (4. X), 12.

⁶ „Непозната верзија песме о Другом српском устанку”, *Зборник Мајџице срџске за књижевност и језик*, 1986, књ. XXXIV, св. 2, 277–297. Библиотека Матице српске у Новом Саду РР 225. Рукопис има 24 листа, величине 16,6x24,0 см.

⁷ С. Војиновић, „Петар Соколовић”, „Неколико стихова о возбужденију србског витеза Милоша Обреновића против Скопљак Сулеима паше године 1816.”, *Колубара*. Велики народни календар за просту 2010. Ваљево [2010], додаток 62 стр. (фототипско издање).

⁸ Стипендију је примао Миленко Р. Веснић и зато је написао његову биографију. Бранислав Петронијевић је 1896. желео помоћ овога фонда, али како није добио потребна документа из Србије није могао конкурисати.

Јосиф Шафарик је сматрао да је Петар Соколовић „марвени (свињарски) трговац”.⁹

Први помен Соколовића налази се у писму Соколовића, вероватно Романа, из Санкт Петербурга 17. III 1818, кнезу Милошу о задацима Срба ђака у пажевском корпусу, и савет какав треба да буде њихов рад да би заслужили царску милост.¹⁰

Први редактор Соколовићевог рукописа, који се налази у Матици српској, био је Теодор Димитријевић („а с додатком и в’ бољи порјадок, приведено Теодором Димитријевићем). Димитријевић је био сарадник *Лейпцига Матице српске* (*Сербскій Лѣтописъ* у коме је 1830. објавио песму „Загонетке” с поднасловом „Покушеније пера наравног српског стихотворца”.

Димитријевићеве „Загонетке” писане су чистим српским језиком, којим је написан и рукопис који се чува у Библиотеци Матице српске. Томе треба додати да и Димитријевићево писмо из Коморана (Сомага, Комарно, јужна Словачка), где је био учитељ, Миловану Видаковићу 7. XI 1835. године, писано је истим рукописом, предвуковским правописом, као и Соколовићева песма.¹¹ О Димитријевићу нисмо успели сазнати ништа више, осим онога што пише у поменутом писму.

Соколовићева песма значајна је по својој песничкој вредности и ширини епског плана, који садржи све што је значајније за Други устанак и улогу кнеза Милоша. Написана је римованим десетерцем. Радован Ждрале је упоређујући сачувани рукопис те песме са штампаним издањем нагласио да је приређивач у Миловуковом издању „изостављао читаве блокове стихова, а понегде убацивао своје, чинећи и једно и друго час произвољно, час са извесним смислом за сажимање... и да је епски план Соколовић остварио држећи се главних токова и мотива устанка”.¹² Приређивач штампане књиге редиговао је стихове рукописа који описују деловања Станоја Главаша и кнеза Аксентија, набијање устаника на колац у београдској тврђави од стране Рецеп-аге и др.

У рукопису:

„Ко ајдука издати ми неће
Од њега ћу чинит и зло веће
Живог ћу га не ме’ одарати
То очима ови ћете гледати
Довед’те ми Главаша Станоја
И са њиме кнеза Аксентија
Аксентију оберкнежштво даде
А Главашу сердарлук предаде
Шесет друга у руке му даде
Од Турака Стотина пристаде

⁹ Prag, 1965, 354 (бр. 246).

¹⁰ АС, ЗМП, 691.

¹¹ Архив САНУ, Милован Видаковић, 1421/21. Ово писмо је одговор на Видаковићеву молбу да му сакупи претплатнике на превод веселе игре *Благородни оцрок* Јохана Јакоба Енгела или позоришну игру *Девница из Мариенбурга* Франц Кратер, које су изашле у Будиму 1836. године.

¹² Р. Ждрале, нав. дело, 293.

Пак беседи паша Сулејмане:
 О! Станоју, фермана имадеш,
 Та од цара ти то добро знадеш.
 Но сад ваља да се добро владаш,
 А да гледаш да гдјегод не страдаш.
 Пак ајдуке редом да ми хваташ
 И у граду мени да и спремаш.”
 Оде Главаш и то све послуша
 И за друштво срећу да окуша.
 А ту Главаш проклета му душа,
 Многог брата он онда предаде
 Сулејману баш у руке даде,
 И на колац многога набише
 И Станоја најпослед убише.

У штампаној књизи, ови стихови су редуковани и гласе:

Ко ајдука издати ми неће
 Од њега ћу чинит' зло и веће
 Живог ћу га на мие дерати
 То очима сви ћете гледати
 Доведите ми Главаша Станоја
 И са њиме кнеза Аксентија
 Аксентију Обркнежштво даде
 А Главашу Сердарлук предаде
 Шесет друга у руке му даде,
 Од Турака Стотина пристаде,
 Пак беседи паша Сулејмане
 Познавајућ све Турске диване:
 О Станоју фермана имадеш,
 Та од цара ти то добро знадеш;
 Но сад ваља да се добро владаш,
 И да гледаш, да гдегод не страдаш
 Све ајдуке, да ми редом ваташ,
 И све у град да и к' мени спремаш,
 Оде Главаш и то све послуша
 И за друштво срећу да окуша
 Многог брата он онде предаде,
 И у руке Сулејману даде,
 Многог брата на колац набише
 И Главаша најпослед убише
 И право је, јер је заслужио
 Многу стару мајку уцвилио...

Други редактор који је скратио и уобличио песму у штампаном облику могао би бити и Михаило Владислављевић (Владиславић). На тај закључак наводи писмо које је он упутио кнезу Милошу 20. марта 1827. године из Земунa, дакле у години када је штампана и Соколовићева песма:

[...] „Верховног Књажеског Вашег Сијателства к Богу и Народу постојана вјерност, и права љубов превелики Књажевски Ваши у време трајушчи страшни ратова, подвиги и труди, коих за Србску Државу и Народ асковито окончали, и Србско премило Отечество от душманског насилија, робства и синжира ослободили и у мирно стање и уживљење поставили јесте; која не само једна Србија, но и друге околне државе и Народи признају, и хвалом као Лавровиј вјенац Сијателно Књажеско Ваше Име увјенчавају и хвалећи славе. Сва она дакле имена као правог Србина и истиног родољубца, јер су моји дједи Вучић и Владислав Србијанци били, и око Ваљева тамо су живели возбудили су потрудити се, Књажеска славна Ваша дјејанија от части, под именом ужасног Лава, и љутог Риса, у пјесме спјевати, и на прости Србскиј језик у стихове списати и у книгу ставити коју са отмјеним високопочитанијем и подобајушчом честију Књажеском славном Имену Вашем посвјештавам, и као чистњејшу жертву, синољепно у усердно приносим: у којој (у книги поверавам) као у чистом огледалцу, сва Књажеска Ваша славна дјела откриће се; а како сам, што сам и за кога сам писао видеће се, а то јест сердачна моја жеља и намјереније. Међу тим, и ово рећи усуђујем се: ако би Књажеском Вашем Сијателству угодно и поволно било, и ова би книжица штампати се дала, и на свјет’ би изашла, заиста, сваки би ју Србин радо и весело читао, и великог Србског Књаза и Благодјетелја, више и болше из ње би познао, хвалио и славио: јербо у свачије руке књиге долазе, и у њима шта је написано, сваком показују”.¹³

У писму пише да ће „у пјесме спјевати, и на прости Србскиј језик у стихове списати и у книгу ставити... сва Књажеска Ваша славна дјела откриће се...”

И Владислављевићев живот није довољно познат. Рођен је у Вуковару 1759. и после школовања код Аврама Мразовића живео је у Будиму, пре 1771. као учитељ, где је боравио до 1813, а онда је прешао за учитеља у Ириг и Земун, где је живео као пензионер у време када је песма штампана.

Владислављевића је Димитрије Давидовић ставио као сакупљача претплате на *Новине сербске* за 1814. годину у Иригу,¹⁴ а Вука Караџић да сакупља претплату на *Малу њосионародњу славено-сербску Пјеснарицу*¹⁵ и *Српски рјечник*.¹⁶ Занимљиво је да Владислављевића нема међу претплатницима на ове и друге Вукове књиге.

Његово име налази се у првом списку српских књижевника који је саставио Лазар Бојић, као „Владислављевић Михаил”.¹⁷ Владислављевић је писао класицистичке химне, оде, елџије и црквене драме. Поред тога црквеном

¹³ АС, КК, XXXVIII, 9. [На полеђини:] Михаила Владисављевића примљено у Пожаревцу 26. марта 1827. Писмо има 2 листа.

¹⁴ *Новине сербске*, 1813, число 120 (31. XII), 530.

¹⁵ *Објављеније о народним њјеснама сербским*. У Карловцима Сремским, 14. јунија 1815, *Новине сербске*, 1815, число 143 (2. VII), посебан додатак.

¹⁶ „Објављеније о Србском Рјечнику”, *Новине сербске*, 1816, число 88 (18. IV), додатак уз број; 112 (16. V) и 172 (23. IX), поновљен исти оглас. Голуб Добрашиновић, *Вукови њре-нумеранџи*. Београд – Нови Сад 2001, 70.

¹⁷ Чланак „О Књижеству или Литератури” у књизи: Лазар Бојић, *Памјатник мужем*. Прва част /Беч/ 1815, 26. У другом делу ове књиге биографије су и оцене књижевног и научног рада Јована Рајића, Доситеја Обрадовића, Григорија Трлајића и Атанасија Стојковића.

паних код Орфелина, што значи да се као редактор понашао слободно, изостављајући и додавајући стихове.²³

Поређењем оригиналне Орфелинове песме и Владислављевићеве редактуре исте те песме, са аутографом песме о кнезу Милошу у Одељењу раритета Библиотеке Матице српске са издањем из 1827. године може се закључити да је примењен исти начин приређивања.

Иза псеудонима Петар Соколовић, за кога се у библиографијама наводило да је аутор песме „Неколико стихова о возбужденију србског витеза Милоша Обреновића против Скопљак Сулеима паше године 1816” крију се, заправо два редактора. Теодор Димитријевић је редактор аутографа песме која има 910 стихова и која се чува у Матици српској, док је редактор исте те песме чија штампана верзија садржи 591 стих, је Михаило Владислављевић.

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

STANIŠA VOJINOVIĆ
Belgrade, Serbia
E-mail: stanisavojinovic@eunet.rs

ABOUT THE PSEUDONYM *PETAR SOKOLOVIĆ* AND THE EDITORS OF
THE POEM ABOUT PRINCE MILOŠ FROM 1827

SUMMARY: In the first versed artistic biography of Prince Miloš Obrenović, elements of the history of the Second Serbian Uprising and the author's personal experiences of those events are interwoven. The song is written in the vernacular, the singing is vernacular, the verses are rhyming decasyllabics and they were written under the pseudonym Petar Sokolović. The first editor who copied the poem in 1816 was Teodor Dimitrijević and the second was Mihailo Vladislavić who shaped the manuscript published in a special book in 1827 in Buda. The editors are interesting personalities, they were engaged in literary works, wrote poems, but their biographies are not fully known according to the material available today.

²³ Оригиналом Орфелиновом издању Владислављевић је додао строфе 9–10 (на стр. 8):

И пчелице из' кошница,
Сад излећу;
И падају по травица:
И раном цвећу.
Мед и восак сабирају,
Дивно саће сањињају.
О ЗЛАТНОЈЕ ПРОЛЕЋЕ.

Сав кругни земниј обнови се, 8;
Дивно украшен;
В ново тјело обуче се:
Весма накићен,
Вјечни жизн ображава;
Аки книгом увјерава.
О ЗЛАТНОЈЕ ПРОЛЕЋЕ.

И у другим строфама је дотеривао (мењао) неке стихове да би деци били јаснији.